

УДК 656.7:658.012.8

Матвієнко О. О.

*асистент кафедри економіки та маркетингу
Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Matviyenko O. O.

*Assistant Lecturer of Economy and Marketing Department
National Aerospace University
„Kharkiv Aviation Institute”*

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ АВІАТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

MANAGEMENT OF THE AIR TRANSPORT ENTERPRISES ECONOMIC SECURITY

Анотація. У статті представлено систему управління економічною безпекою авіатранспортного підприємства з урахуванням особливостей діяльності таких підприємств. Розроблено схему інформаційного забезпечення управління економічною безпекою авіатранспортного підприємства. Зазначено, що реалізація економічної безпеки підприємства базується на тому, наскільки ефективно службам підприємства вдається запобігати загрозам й усувати збитки від негативних впливів на різні аспекти діяльності.

Ключові слова: економічна безпека, авіатранспортне підприємство, система, управління економічною безпекою авіатранспортного підприємства.

Постановка проблеми. У сучасних умовах вітчизняним авіатранспортним підприємствам доводиться долати низку негативних впливів на діяльність, щоб вижити на ринку авіаперевезень. Така ситуація спричинена нестабільністю політичної ситуації, військовим конфліктом на Сході країни, спадом економіки в цілому. Актуальними, як ніколи, постають нині питання формування економічної безпеки авіатранспортних підприємств. Забезпечення економічної безпеки авіатранспортного підприємства базується на тому, наскільки ефективно службам підприємства вдається запобігати загрозам й усувати збитки від негативних впливів на різні аспекти діяльності. Тому виникає потреба системного підходу до

управління економічною безпекою діяльності авіатранспортних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням поточного стану та ключових проблем розвитку підприємств авіаційного комплексу як одного з провідних секторів економіки України присвячені праці таких науковців, як О. Андросова, О. Апарова, О. Арєф'єва, В. Загорулько та інші. Питанням управління системою економічної безпеки приділено увагу в працях таких учених, як Т. Васильців, В. Алькема, З. Живко [1], Г. Козаченко, Л. Шемаєва [2], З. Якубович, О. Яременко [3]. Аспекти економічної безпеки авіатранспортних підприємств та підходи до управління нею висвітлено в працях

таких фахівців, як: О. Бондаренко, А. Штангрет, Ю. Герасимчук [4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У науковій літературі недостатньо висвітлені підходи до забезпечення управління економічною безпекою авіатранспортних підприємств з урахуванням особливостей їхньої діяльності. Нові виклики і загрози вимагають більш ефективних напрямків управлінських рішень щодо економічної безпеки авіакомпаній. Постає необхідність розглядати підприємство з точки зору системного аналізу, щоб виявити взаємозв'язки між структурними підрозділами та основними елементами і компонентами, що, у свою чергу, дасть можливість проаналізувати недоліки та переваги в роботі організації, її зв'язки із зовнішнім середовищем та прийняти обґрунтовані рішення щодо забезпечення економічної безпеки. Спираючись на логіку використання системного підходу до вирішення завдань забезпечення економічної безпеки, виникає необхідність розробити систему управління економічною безпекою авіатранспортного підприємства з чітко окресленими елементами, схемою їх дії і взаємодії.

Мета статті – узагальнення, поглиблення і розвиток концептуальних засад управління економічною безпекою авіатранспортних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес управління економічною безпекою підприємства розглядається як комплекс взаємопов'язаних операцій, спрямованих на досягнення підприємством економічно безпечного стану. Для формулювання умов безпечного функціонування підприємства пропонується спиратися на такі критерії: зберігання та примноження підприємством матеріальних цінностей, стратегія сталого розвитку, своєчасне попередження кризових ситуацій і нейтралізація негативних чинників, що впливають на функціонування підприємства. Головною метою управління економічною безпекою підприємства є попередження кризових ситуацій та мінімізація впливу дестабілізуючих факторів на діяльність підприємства.

Формування системи управління економічною безпекою суб'єкта господарювання є необхідною умовою підтримки стабільності та розвитку підприємницької діяльності в умовах нестабільності зовнішнього середовища.

На думку Л.Г. Шемяєвої, система економічної безпеки підприємства розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів зовнішньої і внутрішньої безпеки підприємства, функціонування яких спрямоване на забезпечення реалізації стратегічних і тактичних інтересів підприємства, а також захист цих інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз [2, с. 72-73]. У такому разі під системою управління економічною безпекою підприємства розуміється такий організаційний комплекс, який складається із заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки підприємства.

Найбільш повне трактування системи управління економічною безпекою надає О.Л. Коробчинський, який визначає її як комплекс організаційно-управлінських, технологічних, технічних, профілактичних і маркетингових заходів, спрямованих на кількісну та якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз [5, с. 42].

Варто зазначити, що законодавство з регулювання функціонування суб'єктів господарської діяльності у сфері використання повітряного простору не містить достатньо повного і вичерпного визначення для авіатранспортного підприємства. Автором авіатранспортне підприємство розглянуто як складну систему надання послуг

з переміщення в просторі пасажирів та вантажів у виробничих або особистих цілях, що пов'язане з експлуатацією повітряного сполучення. Діяльність такого підприємства носить часто стохастичний характер і перебуває під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, які можуть здійснювати позитивний, а також і негативний вплив на його функціонування [6, с. 621].

На економічну безпеку авіатранспортного підприємства чинять вплив різні зовнішні чинники, для виявлення яких необхідно постійно виконувати моніторинг зовнішнього середовища діяльності підприємства. Моніторинг потребує застосування знань менеджменту авіакомпанії, які надають можливість забезпечувати перспективи подальшого сталого розвитку підприємства у мінливих умовах.

Підприємству як виробничій системі властивий динамічний розвиток. Тоді для забезпечення економічної безпеки пропонується включати більш широке коло питань, які до того ж пов'язані з тріадою: дані – інформація – знання [7]. Знання про діяльність підприємства як основа забезпечення економічної безпеки авіакомпанії та стратегічний ресурс для прийняття управлінських рішень може бути класифіковане за певними напрямками, які нині є актуальними та відносяться до компетенції окремих підрозділів компанії. Враховують такі знання [4, с. 65]:

- технічні: міжнародні стандарти і нормативи, єдині авіаційні вимоги, ініціативи з реформування повітряного простору та систем управління повітряним рухом;
- екологічні: перспективи та загрози від приєднання до європейської схеми торгівлі шкідливими викидами;
- політичні: наслідки можливого приєднання до європейської програми «Відкрите небо», перспективи введення безвізового режиму;
- технологічні: впровадження сучасних технологій продажу та бронювання, технологій обслуговування пасажирів та вантажу;
- стратегічні: перспективи приєднання до одного з трьох глобальних авіаційних альянсів, вибір ефективної бізнес-моделі.

Керівництвом підприємства вирішуються стратегічні питання щодо управління економічною безпекою підприємства. Ефективність таких управлінських заходів залежить від інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень, що дасть можливість: забезпечити керівництво своєчасною і достовірною інформацією про економічний стан; діагностувати і попередити небезпечні, деструктивні ситуації у діяльності підприємства для їх швидкого і ефективного попередження, локалізації і ліквідації; сформулювати ключові показники ефективності управління; забезпечити безперебійну і взаємовигідну дію всіх підрозділів підприємства [3, с. 16-18].

Сформована у роботі [8] система забезпечення економічної безпеки авіатранспортного підприємства включає внутрішню і зовнішню складові. До внутрішньої складової системи економічної безпеки такого підприємства віднесено суб'єкти економічної безпеки (керівництво та функціональні департаменти), а також функціональні складові економічної безпеки.

У системі економічної безпеки авіатранспортного підприємства запропоновано виділяти такі функціональні складові: технологічну, виробничу, фінансову, інформаційну, правову, екологічну, силову, інтелектуальну, кадрову, ринкову, інтерфейсну, маркетингову.

Технологічна складова дає змогу враховувати вплив факторів, пов'язаних з діяльністю технічної служби (відділ планування і контролю, відділ інженерної підтримки, відділ технічної документації), виробничої служби (відділ

підтримки літної придатності, відділу технічного обслуговування, відділу постачання запасними частинами, відділ замовлень і логістики).

Виробнича складова враховує аспекти діяльності таких підрозділів: служба пасажирських перевезень, служба екіпажів пасажирської кабіни, відділ забезпечення сервісом, група провідних інженерів виробництва, служба контролю підготовки літаків до вильоту, диспетчерська служба, служба забезпечення паливо-мастильними матеріалами, транспортний відділ, відділ будівництва й експлуатації наземних споруджень.

Фінансова складова дає змогу відстежувати фактори, що впливають на діяльність фінансового директорату, економічного відділу, відділу керування коштами, відділу бухгалтерського обліку, центру взаєморозрахунків.

Ринкова складова характеризує стан діяльності служби керування доходами (відділ тарифної політики, відділ керування комерційними завантаженнями, відділ власного продажу, група спеціальних програм продажу).

Інтерфейсна складова звертає увагу на стан взаємодії з економічними контрагентами, дає змогу врахувати діяльність служб зовнішніх зв'язків (відділ договорів, відділ зв'язків з організаціями цивільної авіації та розвитку співробітництва з авіакомпаніями) та поштово-вантажних перевезень.

Маркетингова складова дає змогу враховувати вплив факторів, пов'язаних з діяльністю служби маркетингу (відділ координації авіаліній, група розкладу, чартерна

група, відділ агентського і корпоративного продажу), відділу реклами.

Кадрова та інтелектуальна складова відображає стан кадрового забезпечення діяльності підприємства та рівень кваліфікації робітників.

Стан інформаційної складової вказує на інформаційне забезпечення функціонування підприємства та захищеність даних про його діяльність.

Екологічна складова зважає, як позначиться дотримання чи недотримання міжнародних норм щодо впливу на стан екології.

Силова складова характеризує рівень діяльності служби безпеки підприємства (відділ авіаційної безпеки, відділ забезпечення безпеки, інспекція безпеки польотів).

Правова складова характеризує стан правової захищеності діяльності підприємства, також дає змогу врахувати вплив діяльності державних органів влади та міжнародних організацій повітряного транспорту.

У контур зовнішньої складової системи економічної безпеки авіатранспортного підприємства входять функціональні підрозділи підприємства, які беруть участь у налагодженні взаємодії із зовнішнім середовищем, а також суб'єкти зовнішнього середовища, які є стратегічно важливими для підприємства в особі держави, міжнародних організацій повітряного транспорту, науково-освітніх установ, стратегічних постачальників і споживачів, суб'єктів інфраструктури ринку, конкурентів тощо.

Рис. 1. Система управління економічною безпекою авіатранспортного підприємства

Алгоритм роботи системи управління економічною безпекою авіатранспортного підприємства (рис. 1) буде складатися із таких етапів: визначення місії та цілей діяльності підприємства, моніторинг факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, аналізування та класифікація зібраної інформації, діагностування економічної безпеки за функціональними складовими, розроблення заходів щодо мінімізації та нейтралізації негативних впливів, прийняття рішень щодо управління економічною безпекою підприємства.

До основних груп заходів, які керівництво підприємства може використовувати в процесі управління економічною безпекою, належать: а) кадрові – управління кадровими ризиками, вдосконалення кадрових технологій; б) інформаційно-аналітичні – система заходів, що проводяться з метою прийняття ефективних та дієвих управлінських рішень, що стосуються стратегії і тактики розвитку підприємства; застосування превентивних заходів і попередження реальних та можливих загроз економічній безпеці; в) фінансово-економічні – система заходів, до яких належать: підвищення економічної ефективності господарської діяльності; забезпечення фінансової стабільності та фінансової незалежності; забезпечення високої конкурентоспроможності продукції, товарів та послуг на основі ефективного менеджменту та маркетингу фірми тощо; г) правові – застосування нормативно-правових документів, що стосуються усіх сфер діяльності підприємства, з метою забезпечити

інтереси конкретного суб'єкта господарювання; д) техніко-технологічні – заходи, спрямовані на досягнення відповідного рівня освоєння виробничої потужності, інноваційну політику підприємства, своєчасне оновлення основних виробничих фондів тощо; е) ресурсні – система заходів, що проводяться з метою забезпечення виробництва основними ресурсами: фінансовими, матеріальними, трудовими та ін. [9, с. 64].

Таким чином, на рисунку складові елементи економічної безпеки авіатранспортного підприємства структуровані так, що інформація про впливи зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, отримана в ході моніторингу, надходить до відповідних структурних підрозділів та після опрацювання представляється керівництву для прийняття рішень про заходи щодо формування економічної безпеки підприємства.

Висновки. З наведеного вище випливає, що забезпечення економічної безпеки авіатранспортного підприємства відіграє значну роль у його функціонуванні. Розроблена система управління економічною безпекою такого суб'єкта господарювання надає інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення для розробки заходів щодо економічної безпеки підприємства. При ефективному функціонуванні такої системи авіатранспортне підприємство буде домагатися запобігання, ослаблення або захисту від існуючих небезпек і загроз або інших непередбачених обставин і забезпечить досягнення своїх цілей в умовах конкуренції та господарського ризику.

Список використаних джерел:

1. Живко З.Б. Механізм управління системою економічної безпеки підприємства / З.Б. Живко // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – № 3(44). – С. 37-42.
2. Шемаева Л.Г. Система экономической безопасности предприятия во взаимодействии с внешней средой / Л.Г. Шемаева // Бизнес Информ. – 2010. – № 12. – С. 72-76.
3. Яременко О.Ф. Аспекти побудови паспорта загроз підприємства / О.Ф. Яременко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2, том 1. – С. 14-20.
4. Герасимчук Ю.С. Інноваційні знання менеджерів як стратегічний ресурс та основа забезпечення економічної безпеки авіакомпанії / Ю.С. Герасимчук // Акт. пробл. економіки. – 2010. – № 5. – С. 60-68.
5. Коробчинський О.Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства [Текст] / О.Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4(94). – С. 41-45.
6. Матвієнко О.О. Діагностування як інструмент дослідження економічної безпеки авіатранспортного підприємства / О.О. Матвієнко // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв : Миколаївський нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського. – 2014. – № 2. – С. 621-625.
7. Філіпковська Л.О. Методологія когнітивного моделювання економічних систем на основі теорії розпізнавання образів / Л.О. Філіпковська // Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства : монографія / За ред. д-ра екон. наук, професора Кизима М.О. – Х. : ВД «Інжек», 2014. – С. 201-218.
8. Матвиенко Е.А. Особенности системы экономической безопасности авиатранспортного предприятия / Е.А. Матвиенко // «Украина – Билгария – Европейски союз: Съвременно състояние и перспективи». Сборник с доклади от международна научна конференция. Варна. – Херсон : Издательство «Наука и экономика», 2013. – С. 318-322.
9. Фоміченко І.П. Формування системи управління економічної безпеки на підприємствах України / І.П. Фоміченко, С.О. Баркова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2013. – № 3(23). – С. 57-66.

Аннотация. В статье представлена система управления экономической безопасностью авиатранспортного предприятия с учетом особенностей деятельности таких предприятий. Разработана схема информационного обеспечения управления экономической безопасностью авиатранспортного предприятия. Отмечено, что реализация экономической безопасности предприятия базируется на том, насколько эффективно службам предприятия удается предотвращать угрозы и устранять ущерб от негативных воздействий на различные аспекты деятельности.

Ключевые слова: экономическая безопасность, авиатранспортное предприятие, система, управление экономической безопасностью авиатранспортного предприятия.

Summary. The article presents a management system of air transport enterprise economic security taking into account features of such companies. The scheme of information support of air transport enterprises economic security management has been created. It has been noted that ensuring of air transport enterprise economic security depends on how effectively management of the company prevents threats and eliminates losses from negative impacts on various aspects of business.

Key words: economic security, air transport enterprise, system, management of the air transport enterprises economic security.